Den osynliga

mormodern

av Anders Lagrelius

Vem var egentligen vår mormor Elna Lagerborg?

Förord

När vi 12 kusiner växte upp var redan vår mormor död. Som de unga växande individer vi var fanns förstås funderingar om släktledet bakom ens föräldrar, speciellt om de som inte fanns i livet. Våra frågor besvarades svävande av våra mödrar med att hon var sjuklig, eller som en moster sade: hon hade snygga ben. Det var vad vi hörde som barn och vi kom oss väl inte för att fråga mer.

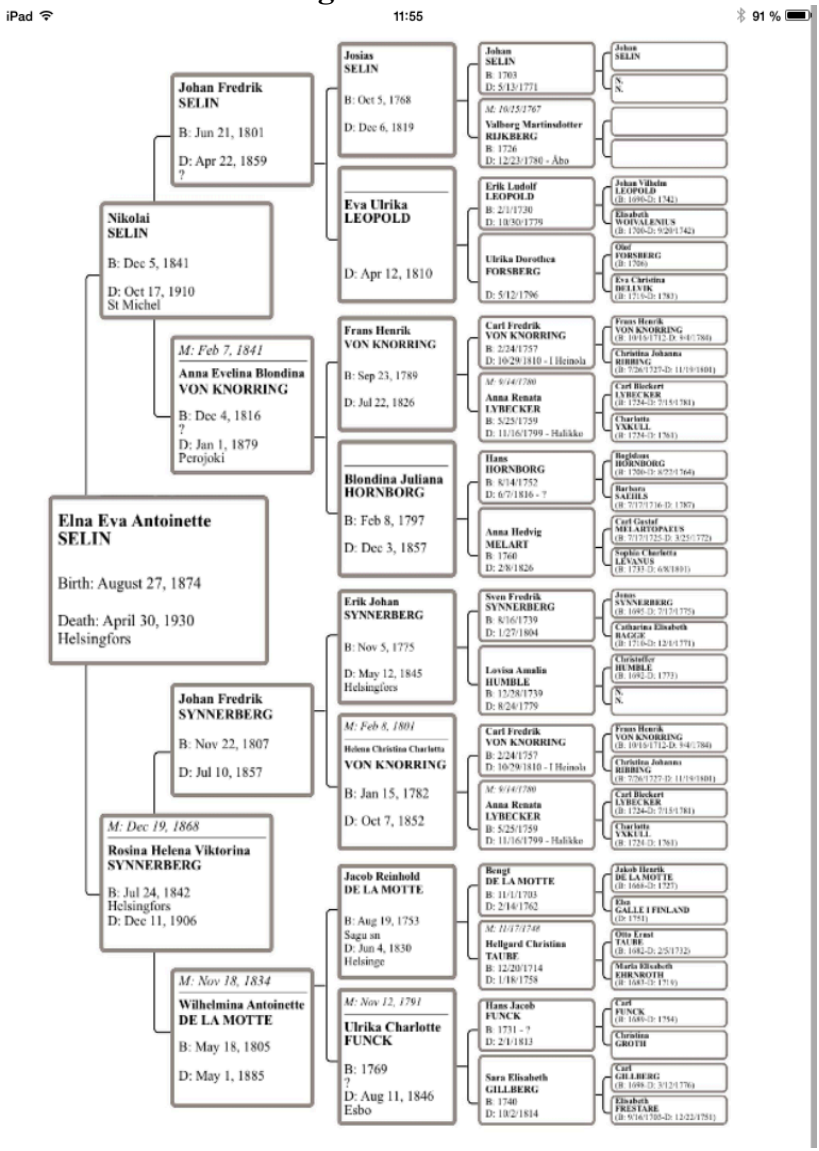
Men på sikt väcker sådana svar mera frågor. Enligt uppgift var hon sträng, vilket kanske inte är så konstigt med 5 barn och en oftast frånvarande man. Eftersom generationen bakom oss nu inte längre finns har jag föresatt mig att gräva lite i de handlingar som finns. Bland annat har min syster, mina svågrar, min hustru och jag gjort en tur till Åbo universitets handskriftssamling och där fotograferat av dryga tre tusen brevsidor till familj och vänner. Fler brev finns i kusingruppen. Med studier av dessa hoppas jag kunna fånga personen Elna Selin som blev min mormor.

Hon gifte sig i ganska stor hast med Rolf Lagerborg - man kanske måste tillägga att borgerlig vigsel inte fanns i Finland vid denna tid. Morfar Rolf hade dock funnit en gammal lag från 1734 som gav domstolen rätt att sammanviga ett par som varit "i lag" med varandra. Passande för ateisten Rolf som lät Elna gå till tingsrätten och meddela att han varit i lag med henne vilket han erkände i rätten som blev (med viss betänketid) tvungen att döma dem att leva tillsammans.

Hon blev mor till sju barn varav min mor var nummer tre. Den förste, Cajus Marius dog tidigt (enligt uppgift redan vid förlossningen, men det är lite oklart eftersom ateister inte bokfördes i kyrkböckerna.)
Tiderna var hårda med ett starkare uttalat ryskt tryck efter mordet på Bobrikov 1905 och speciellt akademikerna var ansatta. Det ledde till en stor utvandring till Brasilien och Argentina och paret var redan i restagen när det upptäcktes att Elna åter var gravid med tvillingar denna gång. Därav blev det ingen emigration av.
Detta är grunden för den historia jag vill berätta och att försöka skärpa konturerna på den osynliga mormodern. Ambitionen är också att föra historien vidare till hennes barnbarnsbarn och senare generationer.
Orsaken till de många breven är ju att Rolf mest var borta från hemmet antingen på uppdrag eller på flykt och man får känslan att han bara är hemma och avlar barn. Det är tveksamt om han varit hemma vid någon av förlossningarna.
Tänk om de hade haft tillgång till SMS. Det skulle nog ha komplicerat förhållandet ytterligare. Redan ett kort telefonsamtal eller telegram tycktes räcka för att orsaka mycket känslodyningar.
Skriften kommer att förses med tillgängliga bilder och en del brev i faksimil som jag tror kan berika bilden av Elna.
Arbetet kommer förhoppningsvis att kunna täppa till en del av faktaluckorna, men ibland får kanske berättelserna och egna utsvävningar vara med.
Den är främst riktad till Elnas efterkommande, oavsett vad de vet eller vill veta om hennes liv.
Rönninge i mars 2015

Anders Lagrelius

Elnas släktkarta fem generationer bakåt

Familj

Som dotter till hovrättsrådet Nikolai Selin och Rosina Synnerberg, kom hon från en välbärgad borglig miljö. Fadern var enligt tidiga brev snäll, tålig och lite frånvarande. Mor Rosina kallades också "Vilda Rosa", troligen på grund av sitt häftiga humör. Boende i Helsingfors fanns ett rikt socialt liv med baler och vistelser på ståtliga lantgods.

Hon framstår som en ganska bortskämd flicka i den övre borgarklassen, med sikte på att bli ordentligt gift. 1895 återfinner vi henne utanför hemmet (troligen i St Petersburg), där hon tillsammans med sin syster Greta bor på en pension hos Mlle. L. Breven till föräldrarna handlar mycket om ekonomi och vad de behöver få skickat till sig i form av kläder och annat. Hon skriver i ett brev att hon uppvaktas av en engelsklärare på pensionen som vill gifta sig med henne men hon föredrar för stunden en rysk officer som hon tror är förmögen medan läraren troligen är fattig. Det är ju lite roande att veta att hennes framtida man visserligen var förmögen, men hopplös på ekonomi. Hon beskriver i brev en "shoppingtur" i St Petersburg där utgifterna kanske blivit en del större än de ramar som givits. Hon får i detalj redogöra för kostnaderna och man förstår på tonen i faderns svar att apanaget därefter hotar att bli mer begränsat.

Många är hennes brev till yngre systern Greta (Margareta) som hon har en stark bindning till.

Bild av Greta och Elna Salin

Romans och Domfästelse

När hon sedermera träffar Rolf Lagerborg blir ju entusiasmen i familjen Selin inte så stor. Visserligen

adlig men omstridd akademiker var ju inget starkt argument. Förhållandet var dock tydligen mycket passionerat och föräldrarna fick ge med sig till slut. Det faktum att det inte skulle bli en kyrklig vigsel kanske inte heller rev ner applåder i det borgliga hemmet, även om dottern Susanna skriver att pappa juristen kanske gav stöd. Redan tre och en halv månad efter att de träffats på Åland var det dags för att ”vigas." Det finns flera brev från tiden från att de träffas fram till ”domfästelsen.” Redan här skymtar Rolfs kraftiga svartsjuka.
Antagligen blev det en del reaktioner på Rolfs agerande även utanför familjekretsen. Rykten gick också om att han förfört häradshövdingen dotter. Se följande klipp ur Nya Argus 10-11/2013:
För övrigt följde Rolf Lagerborg samma höst upp sina ord i handling, genom att arrangera sitt eget äktenskap som en protest mot kyrkans dåvarande vigselmonopol.
Han hade upptäckt att han enligt 1734 års lag kunde dömas till äktenskap av en domstol om han hade utövat sex med någon och vägrade gifta sig.
Lagerborgs fästmö Elna Selin ställde upp på att vittna ”mot” Lagerborg och paret tvångsgiftes som de ville, utan kyrklig inblandning.
Ytterligare information får man ur:
enmarklighistoria.blogspot.com.s/2010/02/domd-till-aktenskap.html:

Historien är full av fantastiska historier som handlar om hur människor lyckas påverka och förändra lagar och regler med föråldrade och kränkande bestämmelser. Som nu det här med Finlands första civila äktenskap. Det är en historia som förtjänar att berättas.

Civila äktenskap var i princip omöjliga i Finland fram till 1923 då lagen om religionsfrihet trädde i kraft. Fram till det kunde man alltså inte gifta sig på något annat sätt än framför en präst. Detta vållade förstås en del samvetsproblem för den allt växande grupp som inte längre trodde på den kristna kyrkans läror och inte vill följa det lutherska vigselformuläret där kvinnan lovade trohet och lydnad mot sin man.

En av de ettrigaste motståndarna mot kyrkan i början av 1900-talet var Rolf Lagerborg, sedermera professor i filosofi vid Åbo Akademi. Då han år 1903 började överväga äktenskap med sin fästmö Elna Selin började han ta reda på ifall det fanns någon möjlighet att gifta sig civilt utomlands och råkade då komma över en bok som behandlade äktenskapslagstiftningen i Sverige. I denna bok fann han att den gamla giftermåbalken från år 1734 (som inte längre gällde i Sverige) innehöll ett verkligt kaninhål för kyrkans motståndare.

Den svenska lagen från 1700-talet var nämligen ännu ikraft i Finland (och förblev det ännu ett tiotal år efter Lagerborgs upptäckt) på grund av att Finland då landet anslöts till Ryssland 1809 hade behållit den

gamla lagen. Kaninhålet Lagerborg alltså upptäckte låg i en bestämmelse som tillät en domstol att döma två parter till äktenskap ifall den ena parten drog den andra inför rätta och erkände att man hade gjort sig skyldig till ett föräktenskapligt förhållande (straffbart enligt samma lag).
Sålunda blev det så att Lagerborgs fästmö fick anlita ett rättsbiträde och dra sin fästman inför rätta, varefter Lagerborg deklarerade att han på grund av sin ovilja mot kyrkan inte kunde gå med på att gifta sig med fästmön trots att de hade gjort sig skyldiga till föräktenskapligt sex.
Då detta hade blivit gjort deklarerade rätten att det inte fanns något hinder för äktenskap och Lagerborg dömdes till äktenskap på basen av äktenskapsbalkens tredje kapitel och 9§ den 14 oktober 1903, varvid fästmöns jurist genast trädde en ring på hans finger, rättsnotarien läste upp ett protokollenligt halleluja och hela rätten genast reste sig upp, skakade hand med Lagerborg och gratulerade den nygifta "fru Lagerborg".
Lagerborg fick sitt civila äktenskap och alla var belåtna. Den nygifta hustruns jurist, Severin Avellan, kallade affären för den "mest strålande episoden i den finska rättshistorien."
Enligt Susanna var det Sevi Avellan som hittat den gamla lagen även om det inte går att belägga. Genom Veronica har jag nu fått originalet till ett brev som innehåller instruktioner för hur Elna ska agera i rätten:

Severin Svellom
till P. L.

Wiborg, den 30./9. 1903.

Fröken Elma Selin.

Kuusala.

Kära vän!

Ack ja, mig definitivt i uppdrag att förbereda Eder saks behandling i morgon dag i medlet af instundande Oktober månad. I anledning häraf har jag hos vederbörande anhållit, att målet förekommer första mål för dagen den 14. oktober; och har jag att vänta den vara meddelad redan kl: 11. f. m. Emellertid går jag nu följande instruktioner: Uttryck hos Eder illustre prent, så ofvanstående lyckliga förlikningsförslag, hvilka äfven af Mr. Rickfort äro gillade, samt att jag emot sådant förslag

P. S. Julen

10

äktenskaps anfäste, och tusand saderne
ra anmodelsen mig detta heders jemte
tillagda fullmakt. Af dig vederbörligen
undertecknad. Din rummelsinning
skall du både antingen af dne° perso
nen kännas, eller medels dina skrifter
bekräfta. —

Jag reser i dag middag till Upsa
la att bl. a. dagen derpå till Stock
holm. Jag skall då i sammanhang
mig med Rolf samt lemna honom
erforderliga upplysningar och för-
hållningsregler. —

Det kränker mig en annalen jag
skild tillfredsställelse att påminna i
min egenskap som fru° medverka till
befrielsen av Svartenhamn Tyrann
by det exempel på mod och för-
dömsfullhet, hvari beslut innebär,

kommer otvifvelaktigt att minna Dig
efterkommande, och Eder handling skall
ingenting bilda en lysande epok i
den finska rättens historia. Jag
är derför Dig, Ellen, särskildt
tacksam såväl för det förtroende, Du
bevisat mig att skrifva för en god
och ädel idé, som framförallt för
det förtroende, jag afkräfvat af Dig
förut! —

Med helsning Din Tant Rosa, Greta
m. fl. förblir jag Tillgifvast
Din Teresia Nordin

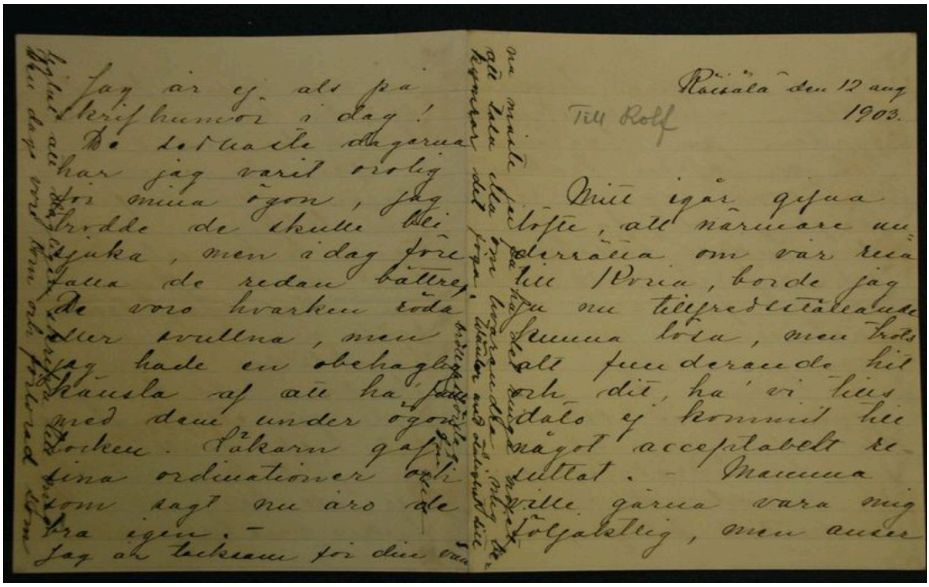
Urbang 30/9 1903
Fröken Elna Selin
Räisäla

Kära vän!
Rolf gav mig definitivt i uppdrag att förbereda Eder sak till någon dag i mediet af instundande oktober månad.
I anledning häraf har jag hos vederbörande utverkat att målet förekommer såsom första mål för dagen den 14 oktober; och hoppas jag att allt skall vara undanstökat redan kl: 11 f.m. Emellertid ger jag Dig nu följande instruktioner: Utverka hor Eder illustra prest, så snart tredje lysningen försiggår, bevis äfven att Ni blivit tre gånger förelysta samt att intet jäf emot Edert timande äktenskap anförts, och tillsänd sedermera omedelbart mig detta bevis jämte bilagda fullmakt af Dig vederbörligen undertecknad. Din namnteckning skall Du låta af två personer bevittnas eller medels Ditt sigill bekräfta.
Jag reser i dag middag till Hfors för att bl.a. taga saken en sista framåt. Jag skall då kommunicera med Rolf samt lemna honom erforderliga upplysningar och förhållningsregler. Det bereder mig en alldeles särskild tillfredställelse att sålunda i min ringa mån få medverka till befrielsen ur svartrockarnas tyranni, ty det exempel på mod fördomsfrihet, Edert beslut innebär kommer otvifvelaktigt att mana till efterföljd, och Eder handling skall derigenom bilda en lysande epok i den finska rättens historia. Jag är derför Dig, Elna särskilt tacksam såväl för det tillfälle, Du berett mig att kämpa för en god och ädel idé, som framför allt för det förtroende, jag oförtjänt af Dig röner.
Med hälsning till Tant Rosa, Greta m.fl. förblir jag tillgifnast
Din Severin Avellan

Elna i ”brudklänning.”

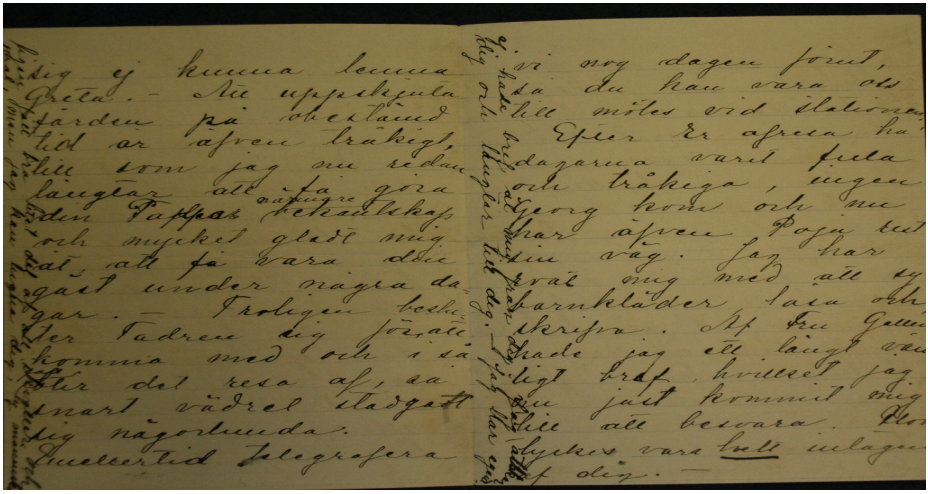

Mor Barbara var dock tveksam till Rolfs dåvarande påstående, då hon inte var gravid vid giftermålet utan att alltihop var ett knep att slippa prästen. När man läser brev alldeles innan de "sammandöms" kan man nog mellan raderna ana att Barbara nog hade rätt. Rolf framförde också senare detsamma: att de inte riktigt hade varit ihop. (Han blev vid hög ålder dock lite av en moralist och var inte lika entydig i talet om kvinnans frigörelse.)
Icke religiös vigsel var fortsatt svår ända till 1923 då religionsfrihet infördes i Finland.
Vad Elna (och framför allt hennes far hovrättsrådet) egentligen tyckte om arrangemanget framgår inte av breven, men paret flydde dagarna efter ”domfästelsen.” Är det förresten på grund av denna lag som man i Sverige hör män tala om sin ”lagvigda”?
Var det ett tydligt tecken på att hon var en stark och självständig kvinna som tog egna beslut, eller var hon hopplöst betuttad i Rolf och följde alla hans övertygelser? Detta kommer vi nog inte att kunna få reda på.
Kan det faktum att hon var 29 år och kanske inte så het på äktenskapsmarknaden ha bidragit. Var det kanske också så att hon faktiskt blev förförd på Åland?

Räisälä den 12 aug
1903.

Till Rolf

Till Rolf *Raisala den 12 aug 1903*

Mitt igår gifvna löfte att närmare underrätta om vår resa till Krim, borde nu tillfredställande kunna lösa, men trots allt funderande hit och dit, ha vi nu till dags dato ej kommit till till något acceptabelt. Mamma vill vara mig följaktlig, men anser sig ej kunna lemna Greta. Att uppskjuta färden på obestämd tid är äfven tråkigt nu som jag redan längtar efter att få göra Din Pappas närmare bekantskap och mycket glatt mig åt att få vara Din gäst under några dagar. Troligen beslutar sig Fadren för att följa med och i så fall blir det resa af så snart vädret stadgat sig någorlunda.

Emellertid telegrafera vi nog dagen förut, så att Du kan vara oss till mötes vid stationen.

Efter Er afresa ha dagarna varit fula och tråkiga ingen Georg kom och nu har äfven Poju rest sin väg. Jag har roat mig med att sy barnkläder, läsa och skriva.

Af fru Gallen hade jag ett långt och vänligt bref, hvilket jag just nu kommit mig att besvara. Hon tycks helt intagen af dig. Jag är alls ej på skrifhumör idag!

De senaste dagarna har jag varit orolig för mina ögon, jag trodde de blifvit sjuka, men idag förefalla de redan bättre. De voro varken röda eller svullna, men jag hade en känsla af att damm under ögonlocken. Läkarn gaf sina ordinationer och som sagt nu äro de bra igen.

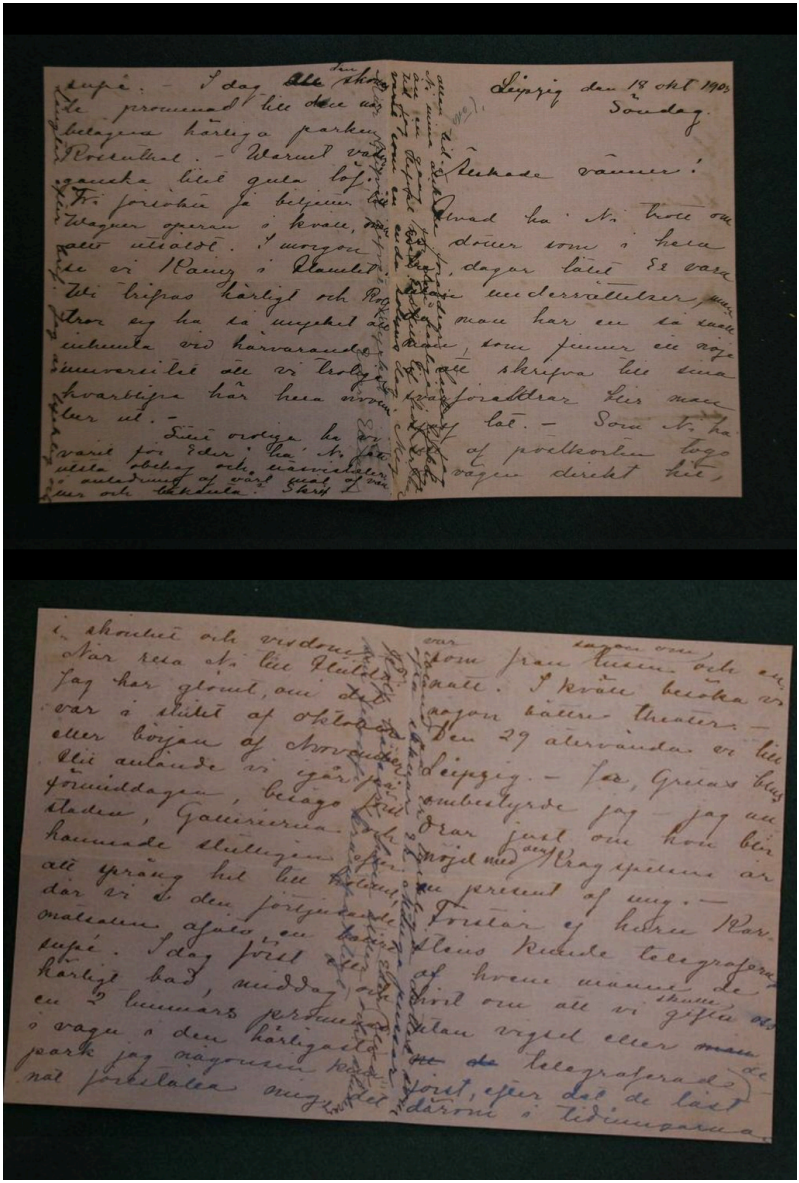
Jag är tacksam för din vänlighet att dagligen skrifva till mig. Den dag vore tom och förlorad som ej hade bref åt mig från dig. Jag älskar Dig och längtar till Dig.

Jag har egentligen fått bra litet del av allt skvaller och prat, men jag kan lugna dig, ty människan måste ju få ha det ringa nöjet att tala illa om hvarandra. Mig bekymrar det föga.

Wäntar med otålighet Ditt bröllopsförslag.

Din Elna

Brev från denna tid avslöjar vilket steg man tagit:

Leipzig 18 okt 1903

Älskade vänner!
Hvad har ni trott om Er dotter som i hela tre dagar låtit Er vara utan underrättelser, men då man har en så snäll man, som finner ett nöje i att skrifva till sina svärföräldrar, blir man just lat. Som Ni ha sett af postkorten, togo vi vägen direkt hit. Trötta efter resans vedermödor, som dock var ovanligt lite ansträngande, tack vare de internationella sofkupéerna, med skilda tvättrum vid varje kupé.
Igår började vi egentligen vårt egentliga lif. Rolf begav sig kl 9 till biblioteket, jag ordnade rummet lite hemtrefigt, köpte hem blommor, mötte Rolf såväl för- som eftermiddag Kvällen varité med ity påföljande supé.
Idag den skönaste promenad till den närbelägna härliga parken Rosenthal. Varmt väder ganska lite gula löf. Vi försöker få biljetter till Wagner ikväll, men allt utsålt
I morgon se vi Icares? i Hamlet. Vi trifvas härligt och Rolf tror sig ha så mycket att inhemta vid härvarande universitet att vi troligen kvarbliva här hela november ut.
Lite oroliga har vi varit för Eder; ha Ni fått utstå obehag i anledning af vårt mål af vänner och bekanta? Skrif!
Jag är lycklig och förtjust öfver den lott som fallit på min del. Lifvet går som en dröm.
Hälsningar till alla alla och tacka dem för den kärlek och vänlighet de bevisat mig sednast allan tid.
Ni mina älskade föräldrar tackar jag än en gång för den härliga lyckliga tid jag lefvat med Er. Mitt lif hos Er ha varit som en enda solskensdag. Mig har blifvit gifvet mycket.
Eder Elna

Breven är delvis lite svårlästa, men det framgår att man direkt efter vigsel i all hast avviker till Leipzig och förhör sig i breven hur mycket turbulens deras ovanliga vigsel orsakat bland vänner och societeten. De får veta att det funnits med i tidningarna fyra dagar i rad.
Vad är det då för man hon nu ingått äktenskap med?

Jag läser boken *Invita Minerva* från 1918 – som jag ju alltid har hört att det ska vara en hyllning till Elna. I boken finns bara några få meningar om Elna. Det visar sig att Rolf under bröllopsresan nödvändigt måste besöka Nietzsches grav iden lilla byn Röcken utanför Lützen och på tillbakavägen med tåg till Leipzig ger han henne reselitteraturen "Also sprach Zarathustra." Har med dagens ögon lite svårt att se romantiken i detta. Resten av boken är bara psykologisk självanalys, där han beskriver sin som han säger arbetsutlösta depression, men också antyder en bipolaritet. Det är en ytterst egocentrisk bok.
En helt annan ton är det från Elna i breven hem. Antingen är vyn fortfarande rosenskimrande eller så vet hon vad hon ger sig in på.
Det finns också en ytterligare skildring från bröllopsresan som fortsatte till Menton och som Susanna nedtecknat: *Bröllopsresan ställdes till Menton vid Rivieran där följande lilla incident utspelades: Mamma var på väg till stranden för att bada, bärande en nyss inköpt stor, doftande tvål i handen. Den hade kostat hela 3 francs, en ganska dryg summa för en tvål på den tiden.*
Pappa, uppdragt över detta slöseri, försöker stoppa henne. ''Det är lyx, Du kan använda en byktvål!''
''Faller mig inte in'', säger Elna och fortsätter lugnt sin väg mot stranden. Rolf, arg som ett bi, tar nästa tåg till Monte Carlo, medförande halva deras reskassa… Han skulle minsann visa vem som var herre i huset… På Casinot hade han otur och förlorar hela sin medförda kassa… och måste gå hem i nattens mörker, för det hade hunnit bli sent…
I Menton satt mamma och vred sina händer av förtvivlan.. Återseendets glädje göt olja över deras första gräl – brukade pappa säga med en kärleksfull blick på min mor…

Barnen

Barnproduktionen kommer snart igång.
Första graviditeten slutade dock med en katastrof. Den nyutexaminerade läkaren, svägerskan Viva Lagerborg skulle assistera sin svägerska och enligt släktkrönikan skall det ha varit en navelsträngs-komplikation som gjorde att Caius Marius dog vid förlossningen. Ovana och avsaknad av hjälp med att få fram varmt vatten ska ha bidragit.
Det är emellertid ett stort glapp i raden av brev från sommaren 1905 till 1907. Det verkar som om någon rensat ur dessa brev och att händelsen förstås varit varit ett stort trauma såväl för paret Lagerborg som för omgivningen. Frånvaron av brev har givit oss efterlevande grogrund för funderingar.
Händelsen kan ju ha bidragit till önskan att emigrera, men att den nya graviditeten kom emellan.
Frågan om Cajus Marius död blir kanske klarare av ett brev som återfunnits i dottern Teodoras kvarlåtenskap:

men det vill jag ej. Tro ej att jag vill förbrida Dig för det Du ännar mig ~~vara~~ och lifvet med mig vara den lilla lyckan — nej, jag tror jag kan förlåta Dig om, sedan jag öfta, mycket öfta tänkt därpå. Den Du skulle tvingas att öfverge Din verkan skap, öfverge tankandet, skapandet — det skulle vara något liknande det jag kände då jag just stod färdig att famna mitt eget lilla barn, vårt barn, då jag kände modershjertats hela lycksmig och med ens stod där med tomma händer — det var som om allt gått i sär omkring mig. Och ändå — hade någon i det ögonblicket gifvit mig frihet val mellan honom och Dig hade

Haugå den 8/7 1905.

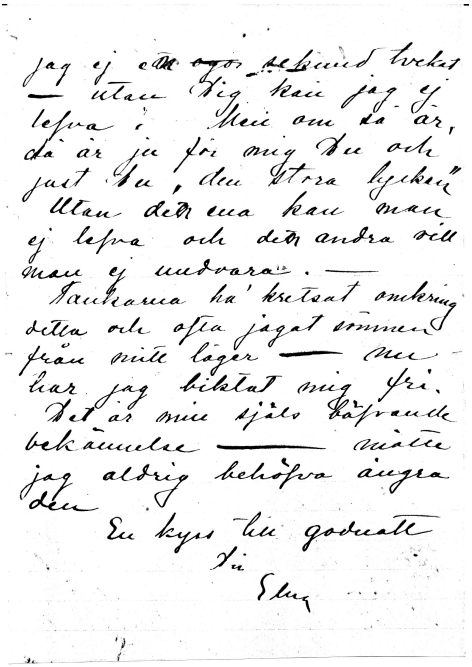
Älskliguen min!

Lärarent att skrifva då man ej vet om bref en mer når Dig, då du ännar kvista af till J. wald — men jag har adresserat endast ett bref till hotellet, alla de andra p.s. — I dagens kort ~~stor~~ antydde jag om min klädning och har alltsen den ångrat att jag alls orsat Dig därmed — men jag var själf litet uppskakad. Emellertid träffade jag idag Pelle Rosenlew, som kommit hitreglande i stort sällskap — han var utmärkt älsklig och jag kunde ej låta bli att råd fråga honom: — Han tröstade mig med att det är mycket

vanligt att regleringen förlora gg är riklig och sade att Collins ordinarie pulver just ärs de rätta. Af dem fick jag dessutom idag samma recept. Var saktes att ej oroleg. Förresten är det redan i kvälls, efter endast 2 pulver, mycket bättre.

Nu just erhölls jag Ditt bref skrifvet på Vellamo-stander det nästa till Turkbrev i samt kortet af den 5:te. Och jag som satte och drömde att Du hade den härligaste resa och så var det ett elände från början till slut Stackars min egen pojke — och så efter alla lidanden och sömnlösa nätter en obegriplig hetsa — nej nog är det bäst att ej tillbringa semestren i Tyskland. Här har det varit

jag har mycket grubblat öfver några ord som engång vänd för Dig — om en människa har fått väl mellan dem stora och den lilla lyckan vore det ju mer än slöpidis att ~~han~~ mäjde sig med det sma mindre är — det är att gå på accord med sig själf — hvarför skulle hon göra det? — Sjalf har Du engång skrifvit till mig att lifvet i arbetsblues I framtid leder var det enda som lockade, det enda Du efterströfvade — hvarför skulle Du ömma det? hvarför gå på accord? — Det finns endast ett svar — det är Du som står i vägen — det är Du som ~~för~~ ~~mig~~ hvar för Din skull måste

Hangö 8/7 1905

Älsklingen min!
Ledsamt att skriva då man ej vet om brefven når dig, då du nu ämnar kvista af till F-wald – men jag har adresserat endast ett bref till hotellet, alla andra p.r. (poste restante)
I dagens kort antydde jag om min blödning och har altsén dess ångrat att jag alls oroat Dig därmed – men jag var själf litet uppskakad.
Emellertid träffade jag idag Vill Rosenlew, som kommit hitseglande i stort sällskap – han var utmärkt älsklig och jag kunde inte låta bli att rådfråga honom. Han tröstade mig med att det är mycket vanligt att regleringen första gg är riklig och sade att Collans pulver just äro de rätta. Af Viva fick jag dessutom idag samma recept. Var således ej orolig. Förresten är det redan i kväll efter endast 2 pulver mycket bättre.
Just nu erhöll jagDitt bref skrivet på Vellamo (sänder det vidare till Farbror) samt kortet av den 5:te. Och jag som satt och drömde att Du hade den härligaste resa och så var det ett elände från början till slut. Stackars min egen pojke – och så efter alla lidanden och sömnlösa nätter en

ohygglig hetta – nej nog är det bäst att ej tillbringa snuffärden till Tyskland. Här har det varit omslag i väderleken – kallt och ruskigt.
Jag har mycket grubblat öfver några ord som engång unföllo Dig – om en människa har fritt val mellan den stora och den lilla lyckan vore det en stupidtet om hon nöjde sig med det som mindre är – det att gå på accord med sig själf – hvarför skulle hon göra det - Själf har Du en gång skrifvit till mig att lifvet i arbetsblus – i främsta ledet var det enda som lockade, det enda Du eftersräfvade – Hvarför skulle Du nu lämna det? Hvarför gå på accord? Det finns endast ett svar – det är Du som står i vägen – det är Du som drar honom ner; för Din skull måste jag lära mig tjäna mannen, men det vill jag ej! Tro ej att jag vill förebrå Dig för det Du anser mig och lifvet med mig vara den lilla lyckan – nej, jag tror jag kan förstå Dig nu sedan jag ofta mycket ofta tänkt därpå. Om Du skulle tvingas att öfverge Din vetenskap, öfverge tänkandet, skapandet – det skulle vara något liknande jag kände då jag stod färdig att famna mitt eget lilla barn, Vårt barn, då jag kände moderslyckans hela tjusning och med ens stod där med tomma händer – det är som om allt gått isär omkring mig. Och ändå – hade någon i det ögonblicket gifvit mig fritt val mellan honom och Dig hade jag ej en sekund tvekat – utan Dig kan jag ej lefva. Men om så är, då är ju Du för mig den stora lyckan. Utan det ena kan man ej lefva och den andra vill man ej undvara.
Tankarna har kretsat omkring detta och ofta jagat sömnen från mitt läger – nu har jag biktat mig fri. Det är min själs bäfvande bekännelse – måtte jag aldrig behöfva ångra den.
En kyss till god natt.
Din Elna

Det som givit en viss förvirring är ett tidigare brev från den 19/5 1905:

Kouvola den 19/5 05
Älskade vänner!
Jag begick den oförsiktigheten att be Greta säga alt Ni ej sku' telefonera alla dagar, dels tänkte jag på att det för Er i längden blir kostsamt, dels får man ofta vänta en half timme innan samtalet kommer i gång, men hufvudsakligen är det tråkigt att ej få en rad från Er, ty om Ni telefonerar så skrifver ni Inte. Följden är emellertid nu den, att jag på 3 dagar ej hört ett ord från Er. Men jag hoppas Mamma fortsättningsvis är på bättringen. Jag tycker Ni borde lyfta ut chaise-longen i farstun och sen bära ut henne dit – solen kan göra under och där kan hon ligga och se hur lilla C.M. (Caius Marius) leker på gården. Jag tyckte ungen var så söt att jag ej kunde

motstå att följa dem till Ika? Jag hoppas de lyckligen framkommit till R. (?) och nu bereda Er gamla den förströelse & trevnad Ni hoppats. För mig har det känts tungt att jag under hela denna Mammas långa sjukdom ej fått komma dit ut och jag har äfven velat hjälpa till och sköta & trösta. Men Rönnholm vill ej höra talas därom och förresten låg jag ju samtidigt själf sjuk.

I morgon är det 2 veckor sen jag kom hit ut och i denna ljufva sommarsol – vi tillbringa hela dagen ute i skogen och till och med nu sitter jag ute på balkongen, så nog magasinerar jag barrluft och stärker mig på bästa sätt till kommande bragder – men så har jag också därföre frisk & stark. Hade jag ej den gemena halsbrännan och nu därtill en olidlig klåda i hela kroppen, mest dock i fotleden, så vore "elämä kun sillakii".

Farbror Hjalmar flyttade ut till I Koria för 2 dar sen och Eva & jag ha öfvertagit hushållet här. Vi ha' nu beslutit att jag skall bo i Farbrors stora rum – det skall andra dagen formaliseras & rökas, alla kläder äro redan steriliserade och ligga i en kappsäck & vänta. Rolf åter bor i gästrummet och vi två ha det på allt sätt idealiskt. Till Koria har jag varit en gång – Rolf res dit allt emellanåt. Vår öfverraskning varde stor då vi gingo upp i våra rum och funna att ett nytt rum hade inretts i fil med de två andra. Farbror har i all tysthet i vår bestyrt därom – rörande snällt eller hvad – Rolf skall nu få det nya rummet åt elfven – där kan han arbeta ostört och vi få disponera öfver de två andra.

Greta må nu ej ha' glömt att ta reda på hvarifrån det ljusröda täcket sändes till mig. – Af Martha fick jag 3 förtjusande af henne själf stickade yttertröjor.

För Edert vänliga löfte om en vagn tackar & pussar jag varmt. Till en början har jag ju korgvaggan så vi beslöta med Moster att hon skulle köpa den först senare, då man kan börjat och släpa ut ungen.

Huru går de med Ert balkongstak – få nu se om Antti kan åstadkomma det.

Sånär hade jag glömt att berätta att Vidolga passerade här, men ej kom upp till oss. Vi träffade henne dock, då vi till 5-tåget följade Farbror som just samma dag flyttade till K. Hon hade nog plumsat in midt i hans flyttningsstök. – Hon hade ett helt nät fullt med förning Tuliaisis (?) åt Gaston. Äfven Mina låg jag med tusen paket. Viva är älskligheten personifierad.

Ni alla – sköten väl om Mamma och låter henne ej begå oförsiktigheter. Tacksam är jag för det minsta ord i telefon eller bref. Rolfen hälsar genom Eder Elna

Det är ju så att Cajus Marius ännu inte var född. Han föddes först den 28/5, men att hans namn finns i brevet är det som skapat osäkerheten.

Tvillingparet Robert och Olof föds 1906 och de är lika som bär.

Robert insjuknar tyvärr vid 4 års ålder i blindtarmsinflammation och avlider trots operation

utförd av faster Viva. Han avlider i sviterna efter sprucken blindtarm och bukhinneinflammation och familjen fick uppleva att han på sjukhus under 6 veckor långamt svalt ihjäl.
Sedan föds i rask följd mellan 1907 och 1914 fyra döttrar, Barbara, Helena, Susanna och Teodora. Ungefär i samband med Robers död får Elna ett missfall i samband med att hon i sjunde månaden skulle gå ut och spela tennis. Hon hade då på 4 år och 5 månader fött 5 barn (tre söner och 2 döttrar) Händelserna tog knäcken ordentligt på deras ”livsövermod”, och Elna glömde det aldrig.
Man planerade en resa till södern för att komma bort från allt, men det blev inte av förrän följande år. Elna blev däremot skickad att vila upp sig hos en ”moster på landet.”
Man ska dock inte tro att hon ensam skötte hus och barn; när man flyttar in i huset i Hangö uppgår tjänstestaben till 9 personer inklusive gårdkarl. Det sades att i åratal var det ammorna som regerade i huset.

Svartsjukan

Äktenskapet är fortsatt passionerat - ibland även stormigt. Rolf har skrivit ett av sina bästa skönlitterära verk som speglar detta: "Om svartsjuka" vars titel talar för sig själv. Den är så stark att man kan tycka Strindberg är lite mesig. Man behöver inte läsa boken för att upptäcka Rolfs glödande svartsjuka. Det går ibland flera brev om dagen där han öser över henne

anklagelser och hon får hela tiden försvara sig. Dock kan hon ibland inte heller låta bli att reta honom. Rolf är genom hela sin verksamma tid en kontroversiell person: Han får inte sin avhandling godkänd i Helsingfors. Åker då till Paris och får högsta betyg på samma avhandling. Lyckas därmed trampa på alla ömma akademiska tår och får följaktligen ingen tjänst i Helsingfors.
Efter första världskriget hade han förlorat det mesta av sitt fädernesarv, genom olyckliga spekulationer i obligationer i Ryssland och Tyskland. På en tjänst som avlönad docent föder man inte hustru och 5 barn. Till sist får han en professur i filosofi och psykologi vid Åbo Akademi. Ständigt fel politiskt sticker han ut huvudet för mycket och flyr då utomlands. Så är det också i samband med inbördeskriget då han lämnar familjen i Hangö och försvinner till Danmark. I slutskedet av kriget upplåter Elna rum i det stora huset för tyska officerare. Det blir också bränslet till "Om svartsjuka", där han om och om igen anklagar Elna för otrohet. Barbara och moster Susanna har beskrivit tiden i Hangö och Bromarf både muntligt och i skrift. Den senare har producerat flera skrifter om familjen, men ganska lite om Elna.
Vad händer med en individ som lever nära en så egocentrisk person som är en vulkan av känslor? Det är väl det jag ville ta reda på genom att studera den stora brevsamlingen. Bland annat över 1300 brev från Rolf genom åren. Det är fascinerande hur tät

brevkommunikationen var. Det förekom dagar när den ene eller den andre skrev över fyra brev eller kort och ibland dessemellan telegram.
Med den glöd som framkommer i breven kan ju en del ha gått om varandra och i sig skapat missförstånd. Hade det varit på scenen hade det liknat en Norenpjäs med haglande invektiv. Men det var inget skämt, utan blodigt allvar.

Förtvivlan

En handskriven icke daterad lapp talar sitt tydliga språk:

"Klockan är 1/2 före sex – jag har hunnit bädda och städa och koka min middag och klä mig, så nog hade du haft tid att åtminstone tala med mig och låta mig förklara varför jag denna gång ej kunna ta Susanna hit. Men du önskade väl grund fördärva denna min lilla glädjemöjligthet. Det har du lyckats över förväntan. Jag beger mig på Operan rödögd och bitter ända in i djupet. Det var väl det du ville. Och just gick jag på hemvägen och njöt av att trots resa och köld känna mig frisk och glad. –

Hem behöver du ej vänta mig, jag reser till Wiborg eller vart som hälst sedan jag expedierat barnen hem. Jag kan ändå ej låta behandla mig som en förbryterska.

Farväl Elna"

Funderingar efter läsning av "Om Svartsjuka":
När man funderar över döttrarnas uppfattning om sin mamma är boken en nyttig läsning. Även om breven till Elna vittnar om en sjuklig svartsjuka med paranoida drag, så finns också brev till barnen. Speciellt omtalas i boken hur Suleika (Susanna) mår och reagerar. Man förstår att barn läser av att mor inte är i balans, vilket inte är så konstigt med det bombardemang av anklagelser som breven innebar.

Speciellt skriver han till Birgitta (Barbara), som även flyttar med honom på på 20-talet när han upprätthåller en docentur i Helsingfors samtidigt som han är t.f. professor vid Åbo akademi. Man förstår vem som haft tolkningsföreträde i efterhand.
Han uppvisar också ett allt annat än friskt kontrollbehov över hustrun när han åter igen har flytt fältet när det bränns hemma i Finland - denna gång under förevändning att han ska författa sitt finala epos om "En värmlandssläkts öden" samtidigt som han är konvalescent för sitt skadade knä på Skodtsborgs vilohem.
Detta sammanfaller med upplösningen av inbördeskriget när tyskarna kommer "de vita" till undsättning. De är förlagda till Hangö och några officerare blir inneboende på Villa Thalatta vid havet i Hangö.

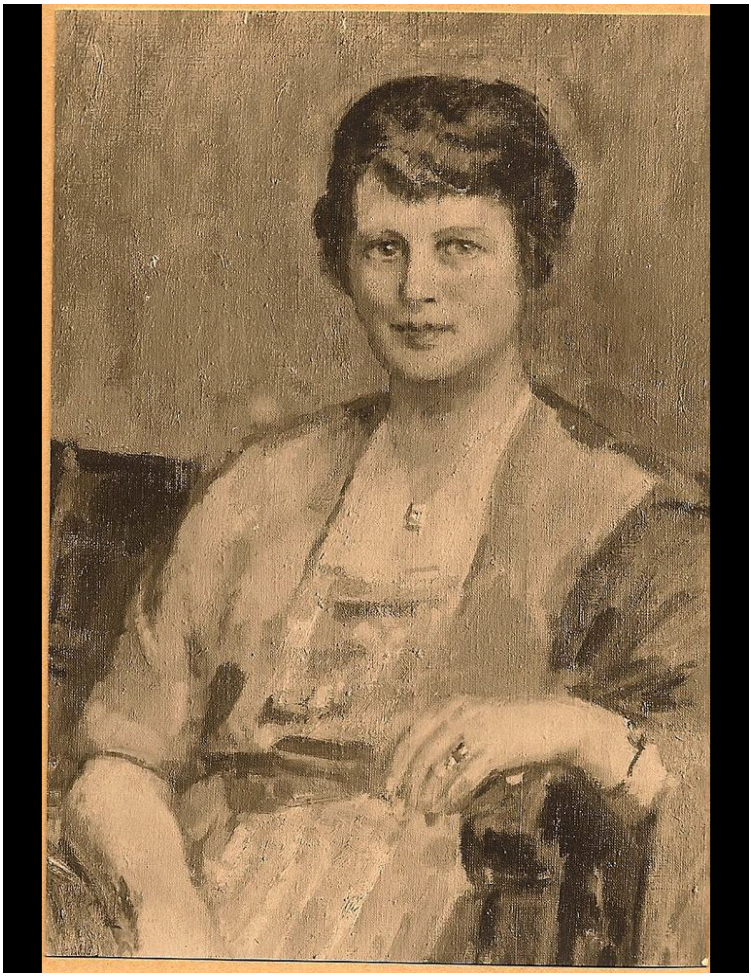

198. Villa Thalattan pääjulkisivu.

Han beskriver det i efterorden som att perioden blir avslutningen på en 15-årig tonårsförälskelse som övergår i ett förhållande mellan äldre.
Det finns i Rolfs brev och skrifter ett flertal exempel på hans svartsjuka. Han beskriver hur Elna älskar att dansa, medan hans blir sittande ensam, utanför, eländig och längtar hem.
Det är inte svårt att förstå att Elna påverkades negativt både själsligt och kroppsligt av den stress som äktenskapet med Rolf innebar. Inte heller var det särskilt bra för hennes enligt Rolf svåra hjärtfel sedan barndomen och som medförde hennes tidiga bortgång 1931 nästan samtidigt med att hennes bägge syskon också dog. Som medicinare kan man inte fria sig från tanken att de haft en halsfluss som lett till "reumatiskt hjärtfel", som inte var ovanligt innan penicillinets upptäckt. Beskrivningen som Susanna ger är att det var ett medfött klaffel i vänstra delen av hjärtat.

Det finns några porträtt och fotografier som visar en vacker kvinna under olika faser i livet.

Porträtten

Breven

Det är inte helt enkelt att vaska en helhet ur en brevmängd som tills största delen handlar om vardagliga och praktiska spörsmål. Det är ju nödvändigt när Rolf är på annan ort största delen av tiden att sådant måste avhandlas per brev.
Dock handlar en stor del av korrespondensen som ju ofta innebär flera kort eller brev varje dag om känslor. Icke förvånande är det mycket svartsjuka som färgar breven från Rolf.

Andra källor och anekdoter

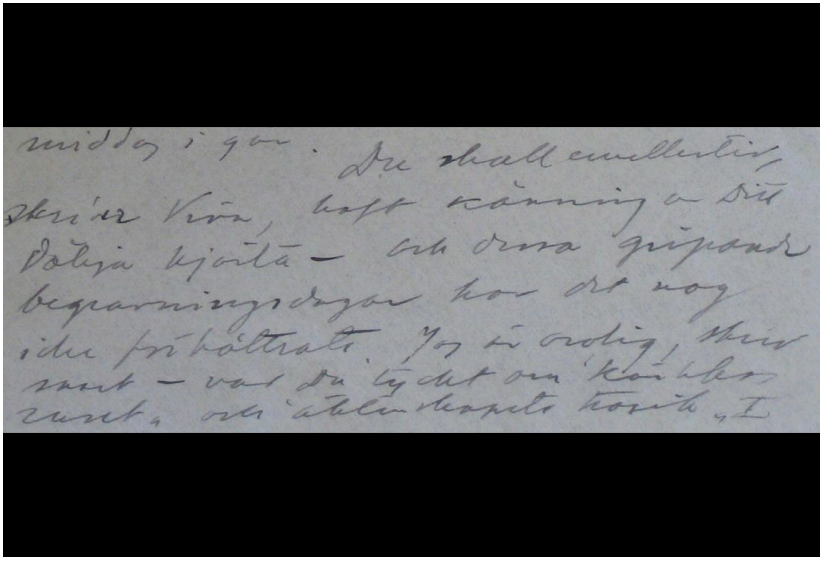
Det finns en del källor att ösa ur utanför brevhögen för att skapa sig en helhetsbild av personen Elna. Några fragment finns dock som tyder på att det handlar om en kraftfull kvinna som strider för sina barns överlevnad med risk för sitt eget liv: Mor Barbara har berättat om hur hon fick följa med sin mor till de rödas kommunkontor som leddes av deras före detta gårdskarl under den finska revolutionen 1917. Anledningen var att de röda hade konfiskerat familjens gris. Hon krävde att genast att få den tillbaka då hon hade fem minderåriga barn att föda. Detta trots att det fanns en påtaglig risk för de borgliga (eller överklassen) att arkebuseras vilket också blev ödet för en del släktingar. Hon lyckades dock genast få tillbaka grisen, men mor kommer väl ihåg skräcken att själv dödas eller bli moderlös. Rolf var ju som vanligt på annan ort som alltid när det var farligt.

I Susannas familjekrönika berättas en delvis annorlunda historia: När Elna varit i Helsingfors och handlat varor på den svarta marknaden har ”de röda” gjort en husrannsakan och tagit med sig allt i matförråden både lagliga och olagliga varor. Vid sin hemkomst har då Elna blivit rasande och i ett brev krävt att allt skulle återbördas då maten behövdes till hennes barn, vilket medförde att allt genast kom i retur. Vilken av historieskrivningarna som är sann är oväsentligt då de visar på Elnas humör och mod.
En annan berättelse handlar om när tyskarna kom ”de vita” till undsättning i inbördeskriget. Villan låg vid havet och hörde eldgivningen från fartygen först. Elna kommenderade då sin äldsta dotter Barbara att springa och varsko släktingar som bodde längre från havet. Att springa genom skogen under artilleribeskjutningen var skrämmande, men i valet mellan detta och att inte lyda sin mor med de följder i form av utskällning, gjorde att hon fullföljde sitt uppdrag.

Man kan ju knappast beskriva Elna som en viljesvag människa – kraften behövdes nog för att leva med en man som Rolf. Det finns på flera ställen i brev och noter med förtvivlade utrop om att nu får det vara nog liksom den tidigare nämnda lappen : nu lämnar jag familjen - så här kan jag inte leva!

Hälsobekymren

Elnas hälsa blev mot slutet av 20-talet allt mer vacklande. Breven från olika vilohem och sanatorier visar på detta. Enligt Susanna igen så var det kuranstalten Weissner Hirsch utanför Dresden som resorna varje vår gick och där hon fick sällskap av Rolfs frände Thedi Reuter- Sulzer från Winterthur

Det finns brev ända fram till 1930 och i de sista breven framhåller Rolf att Elna ska sköta om sig och konsultera svägerskan Viva angående hjärtbesvären - han är som vanligt på resande fot:
"Du skall emellertid, skriver Viva, haft känning av Ditt dåliga hjärta - och dessa gripande begravnings-dagar har det nog inte förbättrats Jag är orolig, skriv snart vad du tyckt om 'Kärleken runt' och 'Äktenskapets logik.' R"

Epilog

Elna dör 1 maj 1931.
Det ligger något tragiskt över tystnaden kring mormor när man försökte fråga om henne. Var relationen till döttrarna så dålig? Hade hon svikit dem under uppväxten eller tog de Rolfs sida i det 25-åriga krigstillståndet som rådde mellan föräldrarna. Fanns det någon grund till Rolfs svartsjuka under slutet av inbördeskriget och att döttrarna tagit anstöt av detta. Det finns också en beskrivning om att Elna var mycket sträng och hade en benhård disciplin vid matbordet. Man skulle sitta kapprak, hålla fingrarna PÅ bordet, och VE den som skar omelett eller köttbullar med kniv. Man fick aldrig falla in i samtalet när en vuxen talade – men se'n fick man prata hur mycket som helst. Och det gjorde barnen med besked, frågor och svar blixtrade över bordet, endast avbrutna av glada skratt.

Hon vårdade sig även om barnens språk. Slog ner på slang eller finlandismer och t ex ’’sku’ borda’’, som en hök.
Beskrivningen av nattningsproceduren som Susanna skriver om antyder skillnaden mellan föräldrarna: Renligheten skärskådades av Elna medan Rolf istället:
“gned oss på ryggen, läste aftonbön med oss, stoppade om oss, kysste oss och gick…
Vilken underbar pappa, tänkte vi och somnade…”

Till bilden hör ju också att ingen av döttrarna var helt okomplicerad. Eller var det bara att hon dog för tidigt?

Jag har haft en förhoppning om att hitta mer av vad som finns av folkbokföring och kanske tidningsläggar i Helsingfors, Hangö, Åbo och Bromarv. Har också sökt kontakt med digitala register i Finland för att få direktinformation om Cajus Marius' födsel i Valkeala församling. som ju numera ligger i Ryssland.
Det är förmodligen en vag förhoppning då domfästa och deras barn inte bokfördes förrän Civilregistret infördes 1919

Antoinette Selin

Elna Eva Antoinette Lagerborg (born Selin) in MyHeritage family trees (Tötterman-Juselius Web Site)

Elna, Eva, Antoinette Lagerborg (born Selin) in MyHeritage family trees (Lindquist Web Site)

Elna Eva Antoinette Lagerborg (born Selin) in MyHeritage family trees (Ehn Web Site)

Immediate Family view all

Rolf Heribert Hjalmar Lagerborg, husband	Susanna Hammarström, daughter	Barbara Lagrelius, daughter
Olof Lagerborg,Skragge, son	Cajus Magnus Lagerborg, son	Robert Olof Lagerborg, son
Helena Lagerborg, daughter	Teodora Frosterus af, daughter	Rosina Helena Viktoria Selin, mother
Nikolai Selin, father	Arvid Fredrik Selin, brother	Margareta Blondina Ahrenberg, sister

Elna Eva Antoinette Selin's Timeline view all

1874	August 27, 1874	Birth of Elna Viborg rural district (Viipuri), Karelia (today Russia)
1903	October 14, 1903 Age 29	Marriage of Elna Selin to Rolf Heribert Hjalmar Lage... Viborg (Viipuri), Karelia (today Russia)
1905	May 28, 1905 Age 30	Birth of Cajus Magnus Lagerborg Valkeala, Finland
1906	September 23, 1906 Age 32	Birth of Robert Olof Lagerborg Helsinki, Finland
	September 23, 1906 Age 32	Birth of Olof Lagerborg,Skragge Helsinki, Finland
1907	August 29, 1907 Age 33	Birth of Barbara Lagrelius Helsinki, Finland
1909	October 3, 1909 Age 35	Birth of Helena Lagerborg Helsinki, Finland
1913	January 21, 1913 Age 38	Birth of Susanna Hammarström Helsinki, Finland
1914	April 29, 1914 Age 39	Birth of Teodora Frosterus af Helsinki, Finland
1931	May 1, 1931 Age 56	Death of Elna Helsingfors (Helsinki), Södra Finlands Län, Finland

photos with the people you know and love

- Build your family tree online
- Share photos and videos
- Smart Matching™ technology
- Free!

Get Started

Share

Like Share Sign Up to see what your friends like.

+1 0

Detta är en uppgift som finns i My Heritage.

I arbetet kommer förhoppningsvis att kunna täppa till en del av faktaluckorna, men ibland får kanske sägnen vara med.

Källor:

Kopierade brev samlade i Åbo akademis handskriftsamligar.
Rolf Lagerborg: Invita Minerva
Rolf Lagerborg. Om svartsjuka
Susanna Bagge: En släktkrönika och övriga handlingar.
Barbara Lagrelius muntliga berättelser
enmarklighistoria.blogspot.com.s/2010/02/domd-till-aktenskap.html
Nya Argus 10-11/2013

Anders Lagrelius i januari 2015.

Den osynliga 1
mormodern 1
Förord 2
Elnas släktkarta fem generationer bakåt 4
Familj 5
Romans och Domfästelse 6
Brev från denna tid avslöjar vilket steg man tagit: 18
Barnen 21
Svartsjukan 27
Förtvivlan 29
Porträtten 32
Breven 37
Andra källor och anekdoter 37
Hälsobekymren 39
Epilog 40
Källor: 43